

Veszprém – a dunántúli nyomdászat fellegvára

Bánda László

A gondolat technikai eszközökkel való láthatóvá tétele és az azt sok emberhez eljuttató gutenbergi nagy technikai találmány – az eddigi kutatások szerint – 1789-ben valósult meg Veszprém városában a Streibig-nyomda megindításával. A polgárosodó, hivatali és vallási központként számon tartott megyeszékhely a 18. század végén már érettnek látszott a nyomda fogadására. A nyomdászcsaládból származó győri Streibig József nyomdája valószínűleg a jelenlegi Óváros téren lévő Városháza B épületének Ányos utca felőli alagsorában működött. Négy év alatt huszonegy önálló mű került ki Streibig veszprémi nyomdájából. A megjelentetett kiadványok többsége vallási tárgyú volt, melyből hatot latin nyelven nyomtattak.

Szammer Mihály vette meg a Streibig-nyomdát, melynek munkáját 1794-től 1805-ig tudjuk figyelemmel kísérni. Ismereteink szerint, ott nyolcvanöt kiadvány készült. A megjelent könyvek között találunk sok szép, gondos munkával készült fűzött és kötött példányt. Sokszor aranyozott felirattal, selyemkötésben jelentették meg az igényesebb műveket. Bécs 1806. július 25-én kiadta részére a Székesfehérvárott telepítendő nyomdára a privilégiumot. A fiatalon elhunyt nyomdász feladatait felesége, özv. Szammer Mihályné, Wallner Klára vette át. Az energikus asszony 1806 és 1827 között irányította a veszprémi nyomdát. A több mint húsz év alatt százhetvenegy mű hagyta el a Szammer Klára névvel fémjelzett nyomdát, több esetben feltüntetve a „Cs. kir. priv. typog betűível” címet. Veszprémben is német származású nyomdászok dolgoztak. A három fiút és két lányt felnevelő nyomdatulajdonost 1827-ben ragadta el a halál. Szammer Alajos folytatta szülei mesterségét. 1828 és 1838 között hetvenhárom önálló kiadvány hagyta el a nyomdáját. A vallási tárgyú kiadványok mellett szép számmal szerepeltek világiak is. Jesztány Totth János – a nyomdai jelzések szerint – 1838-ban vette meg a Szammer-nyomdát. A közel tízéves működése alatt üzeméből mintegy hatvan munka került ki, melyeknek többsége vallási tárgyú volt.

1847-ben került ez a nyomda Ramazetter Károly nyomdászmaster tulajdonába.

Ramazetter Károly Könyvnyomdája 1847-től Veszprém központjában, az akkori Piac térre nyíló Fő utca 56. számú egyemeletes házban üzemelt. Nyomdáját könyvkötő műhellyel és könyvkereskedéssel is kiegészítette. Az 1850-es években, a megyében ő állította üzembe elsőként a gyorssajtót. A város első, vegyes tartalmú hetilapját Ramazetter jelentette meg *Veszprém* címmel. 1867-ben kölcsönkönyvtárat is nyitott Veszprémben. Ramazetter Károly több mint két évtizedes veszprémi munka után hagyta el a várost. Vállalkozását 1869 nyarán Knauer Andor nyomdásznak adta el. Alig egyéves önálló működése alatt mindössze hat saját kiadványt jelentetett meg.

A nyomdagépek, a teljes berendezés és a betűkészlet 1871 márciusában került Krausz Ármin könyvkereskedő tulajdonába. A 19. század utolsó három évtizede és a 20. század első húsz évének legnagyobb és legeredményesebb nyomdai vállalkozása Veszprémben a dinasztiát alapító Krausz Árminé volt. 1850-től jól jövedelmező könyv-, papír- és írószer-kereskedése, valamint könyvkötő műhelye üzemelt a megyeszékhelyen. 1861-ben kapott kölcsönkönyvtár-nyitási engedélyt. 1885 júniusában került fia, Krausz József irányítása alá a könyv- és papírkereskedés, a nyomda és a könyvkötő műhely. Vásárolt egy amerikai sajtót, majd 1890-ben megvásárolta az elárverezett Szent István Könyvnyomda egész berendezését. A Krausz Ármin és Fia jelzetű nyomdában többségében heti- vagy idénylapok jelentek meg. 1919-ben a Krauszok megszüntették nyomdájuk működését.

A veszprémi Kegyesrendi Gimnázium 1881-ben és 1882-ben kiadott tanévi értesítőin „*Veszprém... Heinrich E. ny.*” nyomdajelzés található. A nyomdatulajdonos neve ismeretlen. Az alkalmi nyomdának e két termékét ismerjük.

A Szita Géza nyomdász tulajdonában lévő Szent István Könyvnyomda és Irodalmi Vállalat 1883. november végén a Korona Szállóval (ma Bakony étterem) szemben kezdte meg működését. Több-

nyire katolikus egyházi intézményektől kapta megbízatásait. Az 1886-os év első napján Stetter Ede gépmester vette át a könyvnyomda tulajdonjogát. 1890. februárig – a nyomda megszűnéséig – mindössze két lapot nyomtatott.

A Petőfi Könyvnyomda és Irodalmi Intézet tulajdonosa a hírlapíró Kompolthy Tivadar volt. 1875. június 6-án jelent meg először a *Veszprém* című hetilap. A Szabadi utca 514. számú házában működő nyomdájából 1885. október 3-án került ki először a független újságja.

Balaton Nyomda néven működött tovább a Petőfi Könyvnyomda 1896 decemberétől. Az István Király Nyomdában 1892. október 30-án jelentette meg a *Veszprémi Híradó* hetilapot Márvány Gyula nyomdász tulajdonos. A hírlap 1893. első napján megszűnt, ekkor a nyomda is beszüntette tevékenységét.

Veszprémi Nyomda

A Szammer család 1894-ben ismét nyomdászként jelent meg Veszprémben. Apja ifj. Szammer Imre számára modern nyomdát rendezett be, teljesen új felszereléssel. Ez az üzem a Horgos utcában, a Halasi-féle házban működött. A nyomdát még a létesítés évében megvette a veszprémi megyéspüspök az egyházmegye részére. Az Egyházmegyei Nyomdát Hornig Károly veszprémi megyéspüspök 1894-ben alapította. 1894. június 30-ától itt nyomták, több mint ötven évig – megszűnéséig –, a *Veszprémi Hírlap* c. katolikus hetilapot. 1911 és 1920 között a Dunántúl negyedik legtöbb kiadványát előállító nyomdává vált. Az egyházmegye az 1930-as években vette meg a Horgos utca és a Gizella tér találkozásánál lévő épületeket. A térre nyilván működött az áttelepített nagy könyvkereskedés.

1894. április 11-én jegyezték be a veszprémi parlajstromba a Köves és Boros-nyomdát. Köves Béla jogász volt, ezért Boros János Jakab irányított-

ta a szakmai munkát. A Városháza téren vásárolt saját házukban rendezték be könyvnyomdájukat, könyvkötészetüket, könyv- és papírkereskedésüket. 1900 decemberében Boros János Jakab megvált a nyomda tulajdonjogától, amit a tulajdonostárs Köves Béla és Kápolnai Paur Ödön hírlapíró vásárolt meg. 1901. január 5-étől Dunántúli Könyvnyomda néven üzemeltette Kápolnai Paur Ödön. Tíz évvel a nyomda alapítása után Köves Béla egyedül irányította a Köves-nyomdát. Köves Béla 1904-ben meghalt. A nyomda, a könyv- és papírkereskedés vezetését özvegye, Rosenthal Emília vette át, aki 1906 szeptemberében a fentieket eladta Fodor Ferencnek.

A Népakarat Nyomdájában Takács Szylveszter nyomdászmester *Népakarat* címmel 1898. október 1-jétől hetente jelentette meg néplapját a Fő utca 57. számú házban. 1915. február 27-étől Takács Szylveszter özvegye vezette a Népakarat Nyomdát, és jelentette meg a lapot Schuppán Mihály felelős szerkesztésében. 1915. március 15-én a nyomda beszüntette a működését. 1919. február 17-én Schuppán Mihály az özvegytől megvásárolt nyomdájában jelentette meg a *Testvériség* című politikai hetilap egy számát.

A veszprémi születésű Szigethy Ákos nyomdájára 1910 júliusában kezdte meg működését a megyeszékhelyen, a Szabadi úton lévő Brenner-féle házban, melyet 1920-ban adott el.

1906 szeptemberében nyitotta meg veszprémi új nyomdáját és könyvkereskedését a Szabadság tér 225. szám alatt a szombathelyi nyomdászvállalkozó, Fodor Ferenc. Őt, veszprémi feleségét és kisebb lányukat a veszprémi gettó létrehozása után az elsők között vitték el. Ekkor a nyomdát és a papírkereskedést lelakatolták. Az elhurcoltak a közé a háromszáznegyvenhárom veszprémi zsidó közé tartoztak, akik nem éltek túl a náci koncentrációs táborok poklát. A nyomda és a papírkereskedés a külföldön élő idősebb Fodor-lány tulajdonában maradt, aki 1947-ben tért haza. 1945 őszén Nagy Ödön szedőmester bérelte ki a Fodor-nyomdát.

Pósa Endre a Pósa-nyomdát 1901. szeptember 7-én kezdte működtetni a Rákóczi tér 3. számú házban először bérleményként, majd 1903-tól saját tulajdonként. Az épületben könyvkötészet és üzlet is volt. Sikeres üzleti tevékenysége, kitartó sok éves munkája Pósa Endrét Veszprém város módos és befolyásos polgárai sorába emelte. 1941. október 15-én bekövetkezett haláláig, hetvenkilenc éves koráig maga vezette a nyomdát és a könyvkötészetet. Halála után legidősebb unokája, Kálmán

Endre nyomdászmeister vette át a nyomda vezetését. A nyomda 1945. március 25-étől Szabadság Nyomдавállalat néven működött 1949. december 29-éig.

1940-ben a Nemzeti Bank veszprémi Jókai utcában lévő biztonságos helyiségeiben helyezték el a Budapesten működő Pénzjegynyomda egy részlegét. Az ország aranykészletének és a koronázási jelvényeknek Veszprémből való elszállítását követően ezeket a nyomdagépeket is leszerelték és elszállították.

Veszprémi Egyetem Nyomda

Vida Andor gépmester és Vida Zoltán szedőmester 1942. augusztus 4-én a református egyház támogatásával alapítottak nyomdát Veszprémben a Rákóczi utca (ma Óváros tér) 13. szám alatti bérelt ház két szobájában. 1944-ben először Vida Zoltánnak, majd két hét múlva Vida Andornak kézbesítették a katonai behívóparancsot. Bevonulásuk után a Jutasi Altisztképző vette át a nyomdájukat, és egy ideig ők üzemeltették. Vida Zoltán a második világháború áldozatává vált. Vida Andor a háború befejezése után egyedül folytatta a vállalkozást. A polgármester a Vida-nyomdát jelölte ki városi nyomdának. A Vida-nyomdának sok munkája akadt, ezért átköltözött a mai Bajcsy-Zsilinszky utca 4. számú, úgynevezett Braun-féle házba. Vida Andor nyomdáját 1949. december 29-én államosították.

Az Egyházmegyei Nyomdát és a Vida-nyomdát még a rendelet megjelenésének napján Államosított Egyházmegyei Nyomda néven egy irányítás alá vonták. 1950 októberében a Kossuth utca 35. számú házba hozták Sopronból a Linotype szedőgépeket. A Szabadság Nyomдавállalat 1950. március 4-étől 1950. november 1-jéig volt Nemzeti Vállalat és Állami Szabadság Nyomda. A volt Erzsébet Szállóba (ma Budapesti út 8.) való átköltözéskor

Steltzer Ferencet 1951. március 14-én nevezték ki a megyei nyomdák összevonásából kialakított Veszprémi Nyomda igazgatójának. 1952 elején megszűnt az Észak-Dunántúli Nyomdaipari Egyesülés, és megalakult a Veszprém Megyei Nyomda Vállalat. 1968 után – az új gazdasági mechanizmus szellemében – már közel kétszázan dolgoztak a nyomdában. A nyomdaipari szakmunkások iránti felduzzadt igény szükségessé tette, hogy a veszprémi 306-os számú Szakmunkásképző Intézetben majdnem teljesen önálló nyomdásztanuló-osztá-

Prospektus Nyomda

lyokat indítsanak. A jobb piaci megjelenés érdekében 1983-ban a vállalat felvette a Pannon Nyomda nevet. 1991-ben alapították meg a Veszprémi Nyomda Kft.-t, majd 1992. április elsején Veszprémi Nyomda Részvénytársasággá (Rt.) alakult át.

A Progress Ipari Szövetkezet 1968-ban hozta létre üzemi nyomdáját Veszprémben, a Miklós utca 6. számú házban, mely 1991 márciusától PRO-FI Print Kft. néven, majd 2000. január 1-jétől családi vállalkozásban működik.

A Veszprémi Egyetem Nyomdája 1963-ban kezdte meg működését.

A Horváth Nyomda Kft. elődjét a dinasztiait alapító Horváth Mihály – a Pannon Nyomda gépmestere és üzemvezetője – egyéni vállalkozásként alapította 1986 novemberében Veszprémben, a Tü-

Pannon Nyomda

Borisz Nyomda

zér utca 32. számú családi házban. E ház mellé építették fel üzemüket.

Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár Nyomda és Könyvkötészet (Veszprém, Megyeház tér 3.) három intézmény (Megyei Pedagógiai Intézet, Megyei Könyvtár és a Megyei Tanács) összevonásából alakult ki 1993-ban, melyet 2004-ben szüntettek meg.

OOK-Press Nyomda

A Prospektus Kiadványszerkesztő és Kivitelező Gazdasági Munkaközösséget (GM) 1986. március 21-én alapították a Hársfa utca 37-ben, Szentendrei Zoltán nyomdaipari üzemmérnök vezetésével. 1990. április végén kötöttek szerződést a Megyei Moziüzemi Vállalattal, melynek értelmében elővásárlási jogot kaptak, átvették a Pápai út 37. szám alatti nyomdaüzemet és ott telephelyet létesítettek. A Prospektus Nyomdát 1994. december 31-étől kft. irányítja. A magánnyomdánál végrehajtott jelentős technológiai fejlesztések a hasonló kategóriájú hazai nyomdák élvonalába helyezték.

A Pannonprint Kft.-t 1989. február 28-án alapította a Pannon Nyomda és a VÁÉV-Bramac SE, a Pannon Nyomda gyorsszolgáltatójából, a volt VÁÉV felvonulási épületében. (A jelenlegi SPAR áruház helyén.) 1994-ben a Pannonprint Kft.-t megvette Godzsa Zoltán nyomdász, aki 1995-ben a NEVIKI felszámolójától vette meg jelenlegi telephelyüket a Stadion közben. Itt a nyomdai szolgáltatást bélyegzőkészítéssel, valamint papír-, írószer- és nyomtatványbolt megnyitásával bővítették.

Nyomdakész Nyomda

Borisz József nyomdaipari technikus 1990. januártól bérelte a felszámolás alatt lévő Megyei Moziüzemi Vállalat Mozirotája helyiségeit a Pápai út 37/a szám alatt. 1991. július 1-jétől kivált a Prospektus Gmk.-ból, és egyéni vállalkozóként létesítette a Borisz Nyomdát, melyet 1995. augusztus 1-jével a Ranolder tér 8. számú (volt Vámosi-féle) házba telepített át. A nyomda 2000. június 20-án fejezte be tevékenységét.

Az OOK-Press Nyomdaipari és Szolgáltató Kft. 1990. április 25-én alakult meg Veszprém-Kádár-

Simon és társa Nyomda

VIZA Nyomda

tán. 1994 novemberében költöztek Veszprémbe, a Victor Hugo utcába. 1997-ben – többszöri tulajdonosváltás után – Szathmáry Attila addigi ügyvezető vette meg a céget. 2000 májusában a kft. saját telephelyet vásárolt Veszprémben, a Csillag utca 5. szám alatt.

Imprenta Nyomda

1992. december elsején létesítette a Nyomdakész Nyomdát Kész Ferenc kéziszedő a Kinizsi utca 11. szám alatti bérleményben.

Az Imprenta Nyomdaipari Kft.-t 1994 októberében alapította három ügyvezető a Szilfa u. 11-ben, majd 1998 márciusában költöztek a Kádártai út 33. számú házba.

A Simon és Társa Bt. nyomdáját a megyeszékhelyen, a Harkály utca 6. szám alá Simon Péter ügyvezető tulajdonos 1994. május 24-én jegyeztette be.

A VIZA Nyomdát a Szeglethy utca 4. számú ház alagsorában helyezte el Borbás János ügyvezető-tulajdonos, aki 1993-ban indította kiadó vállalkozását, majd 1995-ben vette meg a Városgazdálkodási Vállalat üzemi nyomdáját.

A Faa Produkt Bt.-t 1996 áprilisában alapította Faa Judit montírozó fotós testvérével, Faa Zoltán nyomdaipari gépmesterrel Veszprémben, a Kistó utca 8. szám alatt. 1999 szeptemberével kft.-vé alakították vállalkozásukat.

Faa Nyomda

A német Westdeutsche Allgemeine Zeitung (WAZ) médiacsoport 1994-ben a Veszprém, Házgyári út 12. szám alatt építette fel a West Hungary Nyomdai Centrum Bt.-t háromezer-háromszáz négyzetméteren, melynek nyomdai kapacitását ez év folyamán ezernyolcszáz négyzetméteres új nyomda építésével bővítik.

Westdeutsche Allgemeine Zeitung (WAZ) médiacsoport

Az első veszprémi nyomda alapítása óta eltelt kétszázötvenöt év alatt a hazai nyomdászatban is jelentős helyet foglaltak el a megyeszékhely nyomdái. Az utóbbi évek nagyarányú fejlesztései a dunántúli térség egyik legjelentősebb nyomdai központjává tették és teszik Veszprémet.